

Yrittäjyyttä akatemiaan!

Suomalaisen yliopistokoulutuksen problematisoituminen yrittäjyysdiskurssissa

Yrittäjyyden edistäminen kuuluu nykyisessä korkeakoulupolitiikassa yliopistojen olennaisiin tehtäviin ja toimintaa ohjaaviin periaatteisiin.

Yrittäjyyttä edistävä poliittinen kielenkäyttö puuttuu yliopistoväen "vääränlaiseen" asennoitumiseen ja vaatii suuntaamaan korkeakoulutuksen roolia ja rakennetta uudella tavalla. Samalla se haastaa akateemista traditiota.

OSANA TIETOTALOUDEN LOGIIKkaa ja markkinatalouden tarpeita painottavaa politiikkaa yrittäjyys on tunnistettu yliopistojen toimintaan kokonaisvaltaisesti vaikuttavaksi asiaksi. Yrittäjyysparadigman nousu on merkinnyt taloudellisten ja työelämälähtöisten päämäärien korostumista yliopistokoulutuksessa sekä aiheuttanut painetta yritys yhteistyön lisäämiseen ja yritysmaisen kulttuurin omaksumiseen. Ilmiö on kansainvälisesti tunnettu pitkään, ja sitä on tutkittu runsaasti. (Esim. Clark 1998; Etzkowitz, Webster, Gebhardt & Cantisano Terra 2000; Heinonen & Hytti 2010; Rinne & Koivula 2005.)

Suomessa vuonna 2010 voimaan astuneen yliopistolain (Yliopistolaki 558/2009) konkretisoimia, taloudellista autonomiaa ja yhteiskunnallista vuoro-

vaikutusta korostavia muutoksia voi pitää harppauksena kohti yrityksen logiikalla toimivaa yliopistoa. Lain myötä tapahtunut yliopiston juridisen aseman muutos jo sinällään osoittaa yliopiston samankaltaistumista yritysorganisaatioiden kanssa, puhumattakaan yksityiseltä sektorilta omaksutuista managerialistisista hallinnan, hallinnon ja johtamisten tavoista, joiden sisäänajo käynnistettiin jo 1980-luvun lopulla (Rinne, Jauhiainen, Simola, Lehto, Jauhiainen & Laiho 2012).

2010-luvulla yrittäjyyttä on sisällytetty painokkaasti yliopistojen strategioihin ja opetustarjontaan (esim. TY 2015) valtiovallan tukemana ja rohkaisemana.

Yrittäjyyskasvatus on vakiintunut ylikansallisesti tunnustetuksi poliittiseksi "välttämättömyydeksi", johon investoimista ovat suosittelleet taloudellisen yhteis-

YRITTÄJYYSKASVATUS ON VAKIINTUNUT YLIKANSALLISESTI TUNNUSTETUKSI POLIITTISEKSI ”VÄLTTÄMÄTTÖMYYDEKSI”.

työn ja kehityksen järjestön OECD:n, kasvatusta, tiede- ja kulttuurijärjestö UNESCO:n ja Euroopan unionin kaltaiset vaikutusvaltaiset tahot (Leffler, Svedberg & Botha 2010). Korkeakouluissa Atlantin kummallakin puolen yrittäjyys on ollut yksi nopeimmin kasvavia teemoja (Kyrö & Carrier 2005, 16).

Yliopistossa yrittäjyysopintojen oppimistavoitteiksi on kerrottu ainakin akateemisen tietämyksen lisääminen yrittäjyydestä, yrittäjämäisten asenteiden ja persoonallisuuspiirteiden kehittäminen, yrittäjyysintention ja -motivaation lisääminen sekä taidot luoda, johtaa ja kehittää liiketoimintaa (Hytti & O’Gorman 2004; Hytti, Stenholm, Heinonen & Seikkula-Leino 2010).

Yrittäjyyskasvatus opettaa yrittäjyydestä ja valmistaa yrittäjyyteen sekä hyödyntää omanlaistaan pedagogiikkaa, jossa korostuvat käytännönläheisyys, työelämälähtöisyys, ongelmaperustaisuus, luovuus ja tekemällä oppiminen (Dal, Elo, Leffler, Svedberg & Westerberg 2016; Heinonen & Hytti 2010). Suomea on pidetty yrittäjyyskasvatuksen edelläkävijämaana Euroopan unionissa (Korhonen 2012, 1).

Tutkimme yrittäjyyden huomioimista suomalaisessa yliopistokoulutuksessa korkeakoulutuksen ylikansallistumisen (esim. Ball 2001; Beech 2009; Zgaga 2009) ja hallinnallisuuden (esim. Dean 1999; Foucault 1991; Miller & Rose 2010) kehitysissä. Kysymme, miten globaali koulutuspoliittinen yrittäjyysdiskurssi omaksutaan ja otetaan käyttöön kansallisesti ja paikallisesti sekä miten se asettuu ohjaamaan ajattelua ja toimintaa yliopistoissa.

Kolmen toimijatahon – opetus- ja kulttuuriministeriön, Suomen Yrittäjät -järjestön ja Turun yliopiston – tuottamien dokumenttiaineistojen avulla etsimme vastausta kysymykseen, minkälaisena

nykyinen yliopistokoulutus näyttäytyy poliittisen yrittäjyysdiskurssin valossa. Miten sitä problematisoidaan, millaista sen tulisi olla ja, ennen kaikkea, minkälaisia oppineita sen tulisi kasvattaa? Samalla diskurssissa tulee määritellyksi itse tieteen ja yliopiston olemus ja tehtävät.

Jäsenämme dokumenttien sisältöjä ja keskityimme erityisesti analysoimaan yrittäjyysdiskurssissa tapahtuvaa problematisoitumista, joka oikeuttaa poliittisia päämääriä ja tekoja ja osallistuu subjektien hallintaan (ks. esim. Bacchi 2012; Dean 1999; Rose 1999). Paitsi analyysin kohde, problematisointi on tutkimuksessamme menetelmällinen lähestymistapa. Katsomme tutkimuskohdettamme kriittisesti sitä problematisoiden sen sijaan, että ottaisimme sen neutraalina totuutena. Diskurssin ymmärrämme ”totuutta” tuottavana ja valtaan kietoutuvana käytäntönä, jolla on seurauksia jokapäiväisiin ajattelu- ja toimintatapoihin (Foucault 1980, 2014). Kiinnitämme huomiota poliittisesti latautuneen kielen olettamuksiin ja suostuttelevuuteen (ks. Saarinen 2008). Tarkastelemme yrittäjyyden edistämistä yliopistokoulutuksessa siis diskursiivisina käytäntöinä, mikä tarkoittaa, että näemme diskurssin tuottavan todellisuutta eli ’totuuksia’ ja muotoilevan kohteitaan (Foucault 1980).

Yrittäjyyttä koulutuksen ilmiönä on tarkasteltu pääasiassa sellaisissa liiketalous- tai kasvatustieteellisesti orientoituneissa tutkimuksissa, jotka lähtökohteisesti olettavat yrittäjyyden edistämisen tärkeäksi kasvua ja hyvinvointia luovaksi talous- ja koulutuspoliittiseksi ohjelmaksi. Kriittisemmin orientoituneissa tutkimuksissa yrittäjyysdiskurssi koulutuksessa on liitetty uusliberalistiseen poliittiseen rationaliteettiin, joka pyrkii tuottamaan itseään tarkkailevia, itsestään huolehtivia, itsensä ylittäviä ja itsenäisesti taloudellisia ja yhteiskunnallisia ongelmia ratkovia subjekteja (Dahlstedt & Hertzberg 2012; Komulainen, Keskitalo-Foley, Korhonen & Lappalainen 2010; Korhonen, 2012; Peters, 2001).

Yrittäjyyskasvatusta on verrattu kulttiin, jota leimaavat kyseenalaistamattomat moraaliset hyveet, arvot ja uskomukset. Annettuina otettujen olettamusten haastamiseksi tarvitaan kriittistä lähestymistapaa yrittäjyyskasvatuksen tavoitteisiin ja pedagogiikkaan. (Farny, Hedeboe Frederiksen, Hannibal & Jones 2016.)

YRITTÄJYYSKASVATUSTA ON VERRATTU KULTTIIN.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on lisätä ymmärrystä yrittäjyysdiskurssin seurauksia tuottavasta luonteesta sekä jäsentää ja monipuolistaa yrittäjyydestä käytävää korkeakoulupoliittista keskustelua.

Taustoitamme tutkimusta kuvaamalla ylikansallisten koulutuspoliittisten diskurssien muuntuvuutta niiden vaeltaessa kansallisiin ja paikallisiin konteksteihin. Tämän jälkeen avaamme tutkimuksen analyttistä työkalua, problematisoinnin käsitettä. Etenemme kuvaamaan yrittäjyysdiskurssin kansallisia ja paikallisia piirteitä ja esitämme tulkitamme akateemisuuden ongelmallistamisesta ja suomalaisen akateemisen tradition uudelleen määrittelystä yrittäjyysdiskurssissa. Lopuksi pohdimme yrittäjyysdiskurssin seurauksia suomalaisen yliopistokoulutuksen ja koulutettavien subjektien kannalta.

YRITTÄJYYSDISKURSSI KOULUTUSPOLIITISENA VIRTAUKSENA

'Yrittäjyydelle' ei ole yhtä yleispätevää tai täsmällistä määritelmää (esim. Ogbor 2001). Se on alun perin taloudellinen käsite, jota yrittäjyyskasvatuksessa sovelletaan pedagogiseen kontekstiin ja liitetään inhimillisiin ominaisuuksiin (Dal ym. 2016, 161). Koulutuksen yhteydessä yrittäjyys-käsitettä on hahmotettu erottelemalla toisistaan liiketoimintaan keskittyvä ulkoinen yrittäjyys ja yksilön ominaisuuksiin ja persoonallisuuspiirteisiin palautuva yrittäjämäisyys, josta etenkin työnteosta puhuttaessa käytetään termiä sisäinen yrittäjyys (OPM 2005, 21–22; Ikonen 2006, 49–55).

Yliopistojen ja akateemisesti koulutettujen yhteydessä puhutaan usein 'akateemisesta yrittäjyydestä' (OPM 2005, 23). Korkeakoulutuksessa yrittäjyyttä on jäsennetty jaotellulla yrittäjämäisiä ominaisuuksia ja valmiuksia kehittävään yrittäjyyskasvatukseen, yrityksen perustamista ja yritystoimintaa koskevaan osaamiseen tähtäävään yrittäjyyskoulutukseen sekä olemassa oleville yrityksille suunnattuun yrittäjä- ja yrityskoulutukseen (OPM 2005, 24).

EU on määritellyt yrittäjyyden avainkompetensiksi (Euroopan unioni 2006) ja suosittelut jäsenmailleen yrittäjyyden huomioimista yliopistokoulutuksessa lupaamalla talouskasvua, työllisyyttä, sosiaalisia hyötyjä ja aktiivisia kansalaisia. Yliopistopöytäkirjojen toivotaan ymmärtävän itsensä vastuullisina ja aktiivisina yrittäjämäisinä toimijoina. (Laalo, Kinnari & Silvennoinen 2018.)

Yksilön identiteetti muotoutuu niissä valtasuhteissa ja käytännöissä, joissa hän toimii (Kaisto & Pyykönen 2010, 10). Koulutuksessa yrittäjyysdiskurssin on nähty ilmentävän uusliberalistista järjelyn mallia, joka muotoilee autonomisia, omaa etuaan tavoittelevia yrittäjäsubjekteja (Dahlstedt & Hertzberg 2012; Peters 2001). Uusliberalistinen hallinta puhuttelee yksilöä "oman elämänsä yrittäjänä" ja edellyttää vastuullisuutta, itsehallintaa, joustavuutta, itsenäisyyttä ja riskinottoa (Korhonen 2012, 23). Näin markkinat asettuvat ohjaamaan yksilön moraalialueita ja toimintaa. Omaksumalla toimintaympäristössään näennäisesti arvoneutraalin yrityskielen ihmiset rakentavat identiteettejään yrittäjämäisinä työntekijöinä ja kansalaisina (Down 2009).

Osana yhteiskunta- ja talouspolitiikan muutosta, "uutta taloutta", uusliberalistinen koulutuspolitiikka on saanut jalansijaa myös pohjoismaisissa, yhteiskunnallisen tasa-arvon periaatteelle nojanneissa hyvinvointivaltioissa (Korhonen 2012, 17–19). Yrittäjyyden poliittinen narratiivi ehdottaa kansalaisten yrittäjämäisiä kompetensseja vastaukseksi taloudellisiin ja sosiaalisiin ongelmiin (Bengtsson 2014). Aktiivisen kansalaisuuden korostaminen ilmentää rakenteellistunutta epävarmuutta ja valtioiden kyvyttömyyttä suojella kansalaisia globaalien markkinatalouden lieveilmiöiltä (Saastamoinen 2010).

Suomessa uusliberalistinen politiikka pantiin käytäntöön 1990-luvun laman myötä. 2000-luvulla hallitusohjelmat ovat puhutelleet subjektia kannustamalla kansalaisia aktiivisuuteen ja vastuullisuuteen politiikan eri sektoreilla (Saarinen, Salmenniemi & Keränen 2014). Samaan aikaan yrittäjyyskasvatus on vakiinnuttanut paikkansa hallitusohjelmissa. Pääministeri Matti Vanhasen (kesk.) ensimmäinen hallitus linjasi yrittäjyyden edistämisestä koulutuksen eri aloilla ja peräänkuulutti yrittäjyyden politiikkaohjelmassaan

PK-yritysten tarpeiden huomioimista koulutuspolitiikan hankkeissa (VNK 2003). Vanhasen toinen hallitus jatkoi samalla tiellä suunnaten erityistä huomiota yrittäjyystietouden ja -valmiuksien opiskelulle eri tieteenalojen korkeakoulutuksessa (VNK 2007).

Pääministeri Jyrki Kataisen (kok.) hallituksen (VNK 2011) tahtona oli vahvistaa työelämä- ja yrittäjyyskasvatusta kaikilla koulutusasteilla ja siten kasvattaa yrittäjyyden suosiota uravaihtoehtona. Pääministeri Juha Sipilän (kesk.) hallitus pyrki osaamisen ja koulutuksen kärkihankkeellaan vahvistamaan etenkin korkeakoulujen ja yritysten välistä innovaatioyhteistyötä (VNK 2015).

Globalisaation myötä koulutus uudistusten aloitteet tulevat valtioille ja koulutusinstituutioille usein ulkoapäin, ja niitä neuvotellaan, muotoillaan, toimeenpannaan ja arvioidaan kansallisesti ja paikallisesti (Verger 2014). Samalla, vaikka ylikansallisella tasolla määritellyn koulutuksellisen agendan pyrkimys on vaikuttaa kansalliseen koulutuspolitiikkaan ja koulutusinstituutioiden käytäntöihin, diskurssien soveltamisen paikalliset seuraukset ovat ennakoimattomia (Beech 2009).

Yrittäjyysdiskurssi on esimerkki ylikansallisena virtauksena liikkuvasta abstraktista koulutuksellisesta ideasta, joka muuttuu ja konkretisoituu kansallisissa ja paikallisissa konteksteissa. Koulutusdiskurssien päätyminen globaalille tai lokaalille agendalle ei ole yksiselitteinen tai yksisuuntainen prosessi vaan erilaisten intressiryhmien ja verkostojen vuorovaikutuksen ja neuvottelun tulos. Koulutuspoliittinen valta ei toimi ainoastaan ylhäältä alaspäin, vaan esimerkiksi EU:n jäsenvaltiot ja lobbarit tavoittelevat vahvistusta omille poliittisille intresseilleen. (Beech 2009; Lange & Alexiadou 2010; Moisis 2014.)

Diskurssit muotoutuvat koulutuksen globaaleissa politiikan tiloissa, kiertävät globaalilla koulutuksen kentällä ja muuttuvat suhteutuessaan kansalliseen koulutuspolitiikkaan ja paikallisiin käytäntöihin (Beech 2009).

Diskurssit eivät siirry tyhjiöön, vaan valtiota ja instituutioita määrittelevät omanlaisensa kulttuuri, poliittinen järjestelmä ja taloudelliset olosuhteet. Poliitikot ja muut sidosryhmät valikoivat, omaksuvat, tulkitsevat ja soveltavat ideoita kontekstin

määrittelemien tekijöiden mukaan (Verger 2014). Valtio muokkaa globaalia diskurssia omiin intresseihinsä soveltuvaksi, ja koulutusinstituutio joutuu ratkomaan, miten se soveltaa abstraktia diskurssia paikallisesti. Diskurssija on myös sovittava muihin yhtäaikaisiin virtauksiin. Kontekstista toiseen liikkessaan diskurssit saavat erilaisia tulkintoja ja toteutustapoja. (Beech 2009, 357.)

Instituutioille uusien diskurssien omaksuminen on vallitsevissa oloissa selviytymisen edellytys (Meyer & Rowan 1977). Onkin analysoitava poliittisia ja institutionaalisia tekijöitä ja käytäntöjä, jotta ymmärretään, miksi jokin tietty idea omaksutaan joissakin tietyissä oloissa (Verger 2014). Paikkaan, aikaan ja tilaan sidottu tekijät vaikuttavat myös siihen, millaiseksi koulutettu ihminen ymmärretään (Beech 2009).

PROBLEMATISOINTI HALLINNAN MUOTONA

Yrittäjyysdiskurssi korkeakoulutuksessa voidaan ymmärtää hallinnaksi, joka pyrkii ohjaamaan akateemisen subjektin ajattelua ja toimintaa kohti yrittäjämäisiä hyveitä. Tällaisina on pidetty ainakin aktiivisuutta, riskinottoa ja ongelmanratkaisukykyä, jotka nojaavat yksilön vastuuseen (Dahlstedt & Hertzberg 2012; Peters 2001; Siivonen & Brunila 2014). 'Hallinnalla' tarkoitamme hienovaraisia vallankäytön tekniikoita, joiden ylläpitämiseen hallinnan kohteena olevat ihmiset itse aktiivisesti, mutta usein tiedostamattaan, osallistuvat (Dean 1999; Foucault 1991; Miller & Rose 2010).

Diskursiiviset käytännöt ohjaavat ihmisten ajattelua ja toimintaa määrittämällä, mitä diskurssissa on mahdollista sanoa totena ja millaista toimintaa pidetään oikeana (Alhanen 2007, 30). Tiedon ja vallan filosofina tunnetun Michel Foucault'n mukaan ne ruumiillistuvat instituutioissa, toimintatavoissa ja pedagogisissa menettelyissä (Alhanen 2007, 86).

'Hallinta' ymmärrettynä 'hallinnallisuutena' (*governmentality*) on sekä yksilöön kohdistuvaa että sisäistettyä. Se on ylhäältä auktoriteettien harjoittamaa laskelmointia, joka erilaisin tekniikoin ja totuuksin pyrkii kontrolloimaan autonomisten subjektien käyttäytymistä tärkeiksi määriteltyjen tavoitteiden mukaan muokkaamalla uskomuksia, haluja ja pyrkimyksiä. Toisaalta se edellyttää yksilöitä, jotka ovat

HALLINTA VAATII SUOSTUTTELUA JA ONGELMIIN PUUTTUMISTA.

vapaita ja vastuullisia ja kykenevät kontrolloimaan itseään ja toisiaan. Yksilöiden vapaus on näennäistä sikäli, että se on ennalta annettu vaihtoehtoin rajoitettua. Autonomisuuteen perustuva hallinta antaa kuitenkin samalla mahdollisuuden normien haastamiseen ja toisin ajattelemiseen. (Dean 1999; Miller & Rose 2010.)

Hallinnan tutkimuksessa huomio kohdistuu valtaan, normiin ja totuuksia tuottavaan kielenkäyttöön, joka muotoilee subjekteja ja ohjaa niiden suhdetta itseän (Kaisto & Pyykkönen 2010; Miller & Rose 2010). Hallinnan näkökulmasta on mielekästä analysoida, miten poliittisessa puheessa käytännön toimintaa ohjaillaan problematisoinnein (Bacchi 2012). Poliittikka muotoutuu tekstien tuotannossa ja seurauksissa ja näin toimiessaan muotoilee sosiaalisia ongelmia (Bengtsson 2014, 364).

Poliittisessa diskurssissa määritelty toimintaohjeet nojaavatkin tyypillisesti asioiden argumentoimiseen ongelmallisina ja muutosta vaativina. Problematisoimalla voidaan näin oikeuttaa poliittisia päämääriä ja tekoja. Poliitikantutkija Carol Bacchin (2012, 5) mukaan kaikki poliittikkaehdotukset nojaavat problematisointeihin. Siksi niitä tutkimalla voidaan tehdä poliittikkaa näkyväksi, riisua ”totuuksia” ja avata tilaa vaihtoehtoisille ajattelutavoille.

Problematisoinnit eivät siten ole ainoastaan abstrakteja ideoita, vaan ne ovat myös käytännöllisiä. Ne paljastuvat toimintaa suuntaavista ohjeista. Esimerkiksi poliittisissa asiakirjoissa suositellut, arvostellut ja kiitellyt toimenpiteet paljastavat, kuinka asioita kyseenalaistetaan ja säädellään ja kuinka ”totuuksia” tuotetaan. Toisin sanoen problematisoinneilla diskursiivisina käytäntöinä on kontrollien, normien ja ulossulkemisen puoli sekä ’toden’ ja ’epätoden’ määrittelyn puoli. Niillä kontrolloidaan ja ohjaillaan toimintaa, ja ne muovaavat yksilöitä ja suhteita. (Bacchi 2012.)

Ongelmakentän kartoittamisen ohella hallinta edellyttää suostuttelua ja ongelmiin puuttumista, jotta abstraktit ideat ja poliittisessa kielessä muotoillut tavoitteet saadaan istutettua osaksi subjektien käyttäytymistä. Esimerkiksi itsearvioinnit ja mittaristot ovat konkreettisia hallinnan välineitä. (Harni 2015a.)

YRITTÄJYYSDISKURSSIN OMAKSUMISEN JA KÄYTTÖÖNOTON ANALYYSI

Keskitymme analyysissämme kolmeen yrittäjyysdiskurssia tuottavaan ja neuvottelevaan tahoon: opetus- ja kulttuuriministeriöön (OPM/OKM), Suomen Yrittäjiin (SY) ja yrittäjyysyliopistona profiloituneeseen Turun yliopistoon (TY). Tutkimusaineisto koostuu ministeriön yrittäjyyskasvatusjulkaisuista vuosilta 2004–2017 (N = 7), SY:n vuonna 2017 julkaisemasta *Yrittäjämönteinen korkeakoulutus 2025* -asiakirjasta ja TY:n yrittäjyysportaalin (www.yrittajyysyliopisto.fi) ensimmäisen toimintavuoden (3/2016–2/2017) arkistomateriaaleista sekä yrittäjyysyliopistoa yliopiston viestinnässä käsittelevistä kirjoituksista vuosilta 2015–2017 (N = 4). Rajaa-
mamme aikajänne mahdollistaa yrittäjyysdiskurssin analysoimisen korkeakoulutuksen eurooppalaistumisen, tietotalouden rakentamisen ja korkeakoulutuksen markkinoistumisen kehyksessä.

Ministeriön dokumenttien analyysi valottaa yrittäjyysjärjestelmien muotoutumista suomalaisessa koulutuspolitiikassa osana 2000-luvulla voimistunutta uusliberalistista eetosta. SY:n tulevaisuusvisioiden tarkastelua pidämme perusteltuna tilanteessa, jossa yritys-elämän ote yliopistokoulutuksesta näyttää tiukentuvan. TY:n profiloituminen yrittäjyysyliopistoksi on puolestaan havainnollistava esimerkki yrittäjyysdiskurssin paikallisesta soveltamisesta ja koulutuspoliittisen tahtotilan konkretisoitumisesta käytännön toimenpiteiksi.

Hahmottaaksemme diskurssissa tapahtuvaa problematisointia ja siihen perustuvaa subjektien toiminnan ja ajattelun ohjaamista olemme jäsentäneet materiaaleissa kuvattuja tavoitteita, toimenpiteitä ja perusteluita. Problematisoinnit paljastuvat näissä pyrkimyksissä ohjailla toimintaa. Ne paitsi määrittelevät ongelmia myös pyrkivät puuttumaan niihin.

Lajittelimme materiaaleissa kuvattuja tavoitteita ensinnäkin sen mukaan, miten niissä käsitteellistettiin yrittäjyyttä. Tällöin tavoitteet jakautuivat karkeasti yhtäältä liiketoimintaan palautuvan yrittäjyyden: osaaminen ja innovaatioiden kaupallistaminen, yritys yhteistyön edistäminen, yliopistojen mieltäminen yrityksinä, ja toisaalta ajattelutapoihin perustuvan yrittäjämäisyyden: myönteinen asenne ja kiinnostus yrittäjyyttä kohtaan, yrittäjyyden ymmärtäminen liiketoimintaa laajempänä asiana, edistämiseen.

Kategorisoinnin rinnalla jäsenimme aineistossa ehdotettuja toimenpiteitä ja käytäntöjä, kuten yliopistojen tukipalvelut yrityksille, yrittäjyys henkisen kulttuurin luominen, arviointi ja tekemällä oppiminen, jotka kiinnittyivät kuvattuihin tavoitteisiin. Aineistosta hahmottui lopulta kolme suomalaista yliopistokoulutusta problematisoivaa teemaa. Ensimmäinen ”ongelma” on sidoksissa yliopiston rooliin ja rakenteeseen, toinen akateemisesti koulutettujen ajattelutapoihin ja kolmas yliopistokoulutuksen pedagogiikkaan. Pedagogiikan problematisointi hahmottui omaksi kokonaisuudekseen, sillä tulkitsimme sen subjektia muovaavaksi teknologiaksi ja keinoksi puuttua kahteen muuhun ongelmaan.

Kiinnitimme analyysissa huomiota myös tavoitteiden ja toimenpiteiden perusteluissa ilmenevään kielenkäytön suostuttelevuuteen moraalia ohjaavana tekniikkana, esimerkiksi arvottamiseen ja arvoskeluun, ilmaistuihin huoliin ja asioiden kuvaamiseen välttämättöminä. Näitä huomioita kirjassimme kategorisointien yhteyteen. Tunnistamamme kolme ”ongelmaa” oikeuttavat yrittäjyyden laajaa huomioimista suomalaisessa yliopistokoulutuksessa.

OKM, SUOMEN YRITTÄJÄT JA YRITTÄJYYSYLIOPISTO DISKURSSIN NEUVOTTELIJOINA

Yrittäjyyttä ja yliopistokoulutusta käsittelevissä materiaaleissa argumentoidaan uudenlaisten toimintatapojen ja ajattelumallien omaksumisen puolesta. Yrittäjyyden edistäminen yliopistokoulutuksessa näyttäytyy koko aineiston läpäisevänä yksimielisenä tahtotilana, samaan aikaan kun yrittäjyyden käsitteen merkityksistä esitetään kirjavia tulkintoja. Teksteissä

on myös tahon ja tarkoituksen mukaan vaihtelevia määrittely- ja painotuseroja.

Hallituksen koulutuspolitiikan suunnittelijana ja toimeenpanijana OKM on peräänkuuluttanut yrittäjyyskasvatusta ja -koulutusta käsittelevissä julkaisuissaan koulutuksen roolin vahvistamista yrittäjyyden edistämiseksi. Hallitusohjelmia mukailleen OKM on tunnistanut yrittäjyyden kaikkien koulutustasojen ja -alojen asiaksi. Korkea-astetta käsitellään ministeriön julkaisuissa sekä osana kasvatuksellista jatkumoa ja jaettuina tavoitteita että omana erityisalueenaan. Hallitusohjelmien ohella ministeriön dokumentit resonoivat EU:n politiikkalinjausten kanssa. Viittaukset *Lissabonin strategiaan* (Lisbon European Council 2000) ja *Yrittäjyyden vihreään kirjaan* (Euroopan komissio 2003) kiinnittävät yrittäjyysdiskurssin globaaleihin talouden ja tietoyhteiskunnan haasteisiin (OPM 2004, 6; 2005, 12).

Yrittäjyysdiskurssille yliopistokoulutuksen suuntaajana haetaan oikeutusta vetoamalla paitsi globaaliin kehitykseen myös suomalaisen yhteiskunnan muutokseen. Erityisesti vuoden 2009 yliopistolain sisältämät uudistukset, etenkin rahoituspuolellinen muutos ja yhteiskunnallisen vuorovaikutustehtävän korostuminen, ovat olleet ravinteikasta maaperää yrittäjyysideoille. Ministeriön julkaisuissa kerrotaan, kuinka yrittäjyys tuottaa ”yhteiskunnallista arvoa” (OKM 2017, 3) ja kuinka ”yrittäjyyskasvatuksen tuloksena syntyy yritteliäisyyttä kaikilla yhteiskunnan tasoilla” (OPM 2009a, 5). Lisäksi argumentoidaan, että yritysten ”tarjoamien työpaikkojen ja maksamien verojen avulla pidetään yllä ja kehitetään hyvinvointiyhteiskuntaa” (OPM 2009a, 12). Tarkemmin perustelematta todetaan, että Suomessa on käynnissä ”siirtymä palkkatyöyhteiskunnasta yrittäjyysyhteiskuntaan” (OPM 2005, 77) sekä ”julkisen sektorin muutos palvelujen tuottajasta niiden järjestäjäksi” (OPM 2005, 11). ”Suomen on oltava yrittäjyysyhteiskunta”, kuuluu niin ikään SY:n (2017, 2) ehdoton vaatimus. Tällaisiin toteamuksiin luodaan vaikutelmaa totuudesta ja vääjäämättömyydestä muutoksesta.

Suomalaisissa yliopistoissa yrittäjyysaallon rautautuminen näkyy strategisissa linjauksissa, yrittäjyysopintotarjontana, *Entrepreneurship Society*

YRITTÄJYYSDISKURSSI KOROSTAA YLIOPISTOJEN HYÖTYARVOA ELINKEINOELÄMÄN PALVELIJANA.

-opiskelijayrittäjyysyhteisötoimintana ja muina yrittäjyysaktiviteetteina. Turun yliopisto laati vuonna 2015 yrittäjyyden ja yrittäjyyskoulutuksen strategiat vuosille 2016–2020 ja uutisoi profiloituvansa yrittäjyysyliopistoksi (TY 24.9.2015). Yliopisto tiedotti lähtevänsä ”määrätietoisesti kehittämään yrittäjyyttä ja yrittäjämäistä asennetta ja toimintaa koko yliopistossa” (TY 22.9.2015). Yrittäjyysyliopisto – iskusanoinaan ”luova”, ”ketterä” ja ”innovatiivinen” – on saanut muotonsa verkkoportaalina sekä yrittäjyysyliopiston nimissä toteutettuina tapahtumina ja tempauksina, kuten yrittäjyyspäivänä, yrittäjyystekopal-kintona ja ope-yrittäjätreffeinä. Yrittäjyysyliopistoon on myös nimetty yrittäjyysasiamiehiä ja tiedekuntien yrittäjyysvastaavia sekä perustettu henkilökunnan yrittäjyyskilta. (www.yrittajyysyliopisto.fi.)

Yrittäjyysyliopiston julkilausumissa keskeistä on yliopiston esittäminen ulospäin sidosryhmille, mutta kyse on myös yliopistoväen sitouttamisesta yhteiseksi tarkoitettuun hankkeeseen. Yrittäjyydestä viestitään kaikkien tiedekuntien ja kaikkien yliopistolaisten asiana, mutta se henkilöityy pitkälti kauppa-korkeakoulun toimijoihin.

Myös elinkeinoelämän edustajat, kuten SY, Elinkeinoelämän keskusliitto (EK) ja Elinkeinoelämän tutkimuslaitos (Etlä), ovat viime vuosina omaksuneet roolin yliopistokoulutuksen asiantuntijoina esittämällä visioitaan ja teesejään korkeakoulujärjestelmän uudistamiseksi. SY visioi suomalaisen korkeakoulutuksen suuntaa vuonna 2017 julkaisemassaan *Yrittäjämysteinen korkeakoulutus 2025* -asiakirjassa. Yrityselämän intresseistä johdetuilla teeseillään järjestö esittäytyy suomalaisen korkeakoulutuksen asiantuntijana ja uudistavana voimana. Raportti on osa laajempaa SY:n Suomi 2025 -hanketta, jossa

yrittäjyys kuvataan Suomen tulevaisuuden menestyksen takaajaksi. Korkeakoulutuksen uudistaminen kytkeytyy siis yrittäjien edunvalvontajärjestön pyrkimykseen uudistaa suomalaista yhteiskuntaa.

Analysoimissamme teksteissä yrittäjyyden määritelmät vaihtelevat innovatiivisesta yritystoiminnasta eri elämänalueet läpäisevään yrittäjämäiseen toimintaan. Ministeriön dokumenteissa yrittäjyys-tematiikan käsittely on polveilevaa ja moninaista, mikä ilmentää eri intressiryhmien näkökulmien huomioimista. Yrittäjyysyliopiston tapauksessa painopiste on akateemisen maailman ja elinkeinoelämän lähentämisessä ja yhteensovittamisessa, jota perustellaan yliopistolaisille ja sidosryhmille. SY osallistuu yrittäjyysdiskurssin tuottamiseen ja neuvotteluun korostamalla selvimmin yrittäjien ja yritysten tarpeiden ensisijaisuutta korkeakoulutuksen uudelleen suuntaamisessa.

Vaikka epätäsmällisen käsitteenmäärittelyn perusteella ei ole lainkaan yksiselitteistä, mistä yrittäjyydessä yliopistokoulutuksessa ylipäätään on kyse, yrittäjyyden edistäminen esitetään materiaaleissa tärkeänä ja kyseenalaistamattomana päämääränä. Arvioiva ja arvottava sävy on teksteille leimallista. Yliopistoille ehdotetaan itsearvioinnin mittareita ja kehoitetaan kehittämään yrittäjyyden huomioimisen seurantaa (OKM 2015, 2016, 2017; OPM 2009b).

Dokumentit toteuttavat arviointia myös sinälään. Esimerkiksi ministeriön työryhmämuistiossa (OKM 2015) yliopistot luokitellaan yrittäjämäisiksi (paremmin onnistuneet) ja yrittäjyyttä tukeviksi (heikommin pärjänneet) – yhtä kaikki ohjaten yliopistojen itseymmärryksen rakentumista yrittäjyyden kategoriin. Samassa selvityksessä ammattikorkeakoulujen arvioidaan olevan yliopistoja edellä yrittäjyyden tukemisessa. Turun yliopisto on kertonut osallistuvansa yrittäjyysyliopiston akkreditointiin ja palkitsevansa työntekijöitään yrittäjämäisen asenteen ja toiminnan edistämisestä Intoa!-palkinnolla (www.yrittajyysyliopisto.fi).

SY:n visiointien sävy on erityisen vahvasti arvolutautunut ja yliopiston toimintoja arvosteleva. Niissä yliopistojen tilaa arvioidaan bisnesmaailman kriteereillä, mikä näkyy sellaisissa toteamuksissa kuin ”tutkimuksen kaupallistamiseen tarvitaan lisää

vaikuttavuutta” (SY 2017, 15) ja ”ammattikorkeakoulujen TKI-toimintamallit ovat olleet elinkeinoelämälähtöisempiä ja tunnistanee alueiden tarpeet paremmin kuin yliopistojen vastaavat” (SY 2017, 13). Yrittäjyyttä edistävän kielenkäytön vaihtelevuus ja suostuttelevuus havainnollistuvat edelleen diskurssissa muotoutuvina ongelmina, joiden pyrkimyksenä on levittää ajatusta yrittäjyydestä keskeisenä akateemista koulutusta uudistavana teemana.

AKATEEMISUUDEN PROBLEMATISOINTI JA UUDELLEEN MÄÄRITTELY YRITTÄJYYSDISKURSSISSA

Jäsentämällä aineistossa kuvattuja, yrittäjyyden edistämisen tavoitteita ja toimenpidesuosituksia tunnistimme kolme ongelmaa, joihin yrittäjyysdiskurssi suomalaisessa yliopistokoulutuksessa perustuu. Nimesimme ne 1) rooli- ja rakenneongelmaksi, 2) asenne- ja eetosongelmaksi sekä 3) pedagogiseksi ongelmaksiksi.

Kartoittamamme yrittäjyysdiskurssin ongelmakenttä haastaa painotuksillaan akateemisen koulutuksen teoreettisuutta ja ajatusta akateemisesta vapaudesta, tutkimuksen riippumattomuudesta ja tieteen itseisarvosta. Problematisoimalla perinteisiä akateemisia ajattelu- ja toimintatapoja diskurssi pyrkii muuttamaan yliopistoinstituution tehtäväkenttää yhä vahvemmin elinkeinoelämää palvelevaksi. Se pyrkii muovaamaan akateemisesti koulutettujen yksilöiden asenteita, ominaisuuksia ja käsityksiä oikeasta ja väärästä kohti yrittäjyysmyönteisyyttä.

Rooli- ja rakenneongelma

Analyyysin esiin tuoman rooli- ja rakenneongelman valossa yliopistojen nykyistä koulutustehtävää ei ole fokusoitu oikein, ja korkeakoulutuksen rakenteissakin on kehitettävää. Ongelma ilmenee pyrkimyksessä yhdenmukaistaa yliopistoja ja yrityksiä ja valjastaa yliopistojen toiminta yhä vahvemmin yhteiskunnallisen hyödyn ja vaikuttavuuden näkökulmasta.

Yrittäjyysdiskurssi vetoaa yliopistojen kolmannen tehtävän, yhteiskunnallisen vaikuttavuuden, ensisijaisuuteen korostamalla yliopistojen hyötyarvoa elinkeinoelämän palvelijana. Kolmannen tehtävän

dominanssi, tulkittuna ensisijaisesti yritysyhteistyönä, läpäisee diskurssissa koko yliopistoinstituution tehtäväkentän suunnaten myös tutkimusta ja opetusta. Yliopistoja patistetaan tehostamaan tutkimustulosten kaupallistamista, tarjoamaan yrittäjille tuki- ja neuvontapalveluja ja kehittämään koulutusta yhä käytännönläheisemmäksi.

Tässä niin kutsutussa yhteistyössä tai vuorovai- kutussuhteessa yliopistot asemoidaan antajapuolelle. Niiltä odotetaan aktiivista palveluroolia ”innovaatiojärjestelmän keskiössä” (OPM 2009b, 10). SY kertoo haluavansa Suomeen ”yliopistojärjestelmän, joka tukee yrittäjyyttä eri puolilla maata, yhdistää yrittäjyyden maailmanluokan tutkimukseen ja osaamiseen sekä varmistaa Suomessa toimivien yritysten menestyksen kovenevassa kansainvälisessä kilpailussa” (SY 2017, 2).

Järjestön visioinneissa tieteen tehtävä tulkitaan kaupallisten innovaatioiden tuottamiseksi. Raportissa kyllä vedotaan tieteen ensiarvoisuuteen toteamalla, kuinka ”tiede ja tutkimus ovat korkeakoulutuksen perusta”, mutta käytännössä niiden arvoa mitataan hyötyinä ja huippusuorituksina. Yrittäjien kannatoissa kuuluu voimakas erinomaisuuden eetos: 26-sivuisessa raportissa huippu-alkuisia sanoja esiintyy 17 kertaa. Esimerkiksi yliopistojen on tähdättävä huipulle kansainvälisessä kilpailussa ja rekrytoitava huippulahjakkuuksia, sillä ”yritykset tarvitsevat huippuosaamista” (SY 2017, 4).

Koulutuksen odotetaan palvelevan yritysten tarpeita. Järjestö moittii, että ”yrittäjien kannalta korkeakoulujen ja yliopistojen elinikäisen oppimisen palvelut ovat tällä hetkellä kohtuullisen vaatimattomia” (SY 2017, 16), ja ehdottaa korkea-asteen oppisopimuskoulutusta ja tutkintojen laatimista osaamisperusteisesti sekä aiemmin hankitun osaamisen laajempaa tunnustamista (SY 2017, 6). SY kertoo kannattavansa dualimallin purkamista ja kaikkien korkeakoulujen muuttamista käytännön tekemiseen keskittyviksi yliopistoiksi (SY 2017, 5).

Turun yliopisto vastaa valtiiovallan ja yrityselämän odotuksiin kertomalla panostavansa ”entistä voimakkaammin elinkeinoelämäyhteistyöhön” (TY 22.9.2015) ja haluavansa ”tarjota nykyistä paremman kasvualustan startupeille ja huippututkimuksesta ponnistaville *spinoffeille*” (TY 22.9.2015).

YRITTÄJYYS MIELLETÄÄN KORKEAKOULUTUSTA JÄSENTÄVÄKSI AJATTELUMALLIKSI.

Yrittäjyysyliopistoksi profiloituminen näyttääkin olleen ensisijaisesti juuri kolmannen tehtävän toteuttamista ”elinkeinoelämän kumppanina” ja ”aktiivisena toimijana alueen yrittäjyyden ekosysteemissä”. Tieteellistä erinomaisuuttaan yrittäjyysyliopisto vakuuttelee kertomalla olevansa ”Suomen vahvin yrittäjyystutkija”. (www.yrittajyysyliopisto.fi.)

Rooli- ja rakenneongelma ei ainoastaan ohjaa yliopistoja palvelemaan yrityksiä kaikissa tehtävissään vaan myös kannustaa toimimaan kuten yritykset. Yliopistot visioidaan teksteissä yritysten kaltaisina organisaatioina, joiden johto kannustimin ja harkituin rekrytoinnein huolehtii alaistensa sitouttamisesta yhteisiin yrittäjyyden huomioiviin strategisiin päämääriin ja yrittäjyyshenkiseen kulttuuriin. Yliopistojen toimintaa kuvaillaan yritysälämän sanastolla. Kerrotaan kuinka yrittäjyyskasvatuksen edistäminen tulisi ”strategisesti profiloida” (SY 2017, 20), ja puhutaan ”innovoinnista” (esim. TY 2.3.2015; OPM 2009a; SY 2017) ja ”yhteistyökumppaneista” (esim. OKM 2017; OPM 2005, 18; TY 22.9.2015). SY:n ehdotukset yliopistojen yksityistämisestä, lukukausimaksuista ja profiloitumisesta sekä tehokkuuden nimissä annetut suositukset luopua pääsykokeista ja tehdä opetus ympärivuotiseksi ilmentävät myös bisneslogiikkaa.

Asenne- ja eetosongelma

Roolin ja rakenteen problematisoinnin ohella tekstit tuottavat vaikutelman asenne- ja eetosongelmasta, yliopistoväen ”vääränlaisesta” suhtautumisesta yrittäjyyteen. Niin opiskelijoiden kuin tutkimus- ja opetushenkilökunnan ajattelu- ja toimintatapoja pidetään tarpeellisenä kehittää nykyistä yrittäjyyshenkisemmiksi ja -myönteisemmiksi.

Yrittäjyys mielletään korkeakoulutusta jäsentäväksi, toivottavaksi ajattelumalliksi. Sitä ajetaan osaksi

yliopistojen kulttuuria peräänkuuluttamalla yrittäjyyttä suosivaa asenneilmapiiriä ja toimintaa, joka nojaa innovatiivisuuteen, luovuuteen ja kokeiluun. Yrittäjyysyliopiston näkemyksissä ”avainasemassa on yrittäjyyskoulutus, jonka avulla halutaan lisätä yrittäjyystietoisuutta” (TY 2.3.2015). SY:n julkaisun otsikko ”Yrittäjämönteinen korkeakoulutus” sisältää impliittisesti ajatuksen kielteisestä suhtautumisesta yrittäjyyteen ja yrittäjiin suomalaisessa korkeakoulutuksessa, mikä vaatii toimia myönteisen asennoitumisen lisäämiseksi. Ministeriön teettämä tutkimusraportti suosittelee, että yliopistojen opettajankoulutuksessaikin olisi olennaista ”keskittyä yrittäjyysmyönteiseen asennekasvatukseen” (OPM 2005, 42).

Teksteistä välittyy huoli akateemisesti koulutettujen vähäisestä halukkuudesta ja kyvykkyydestä ryhtyä yrittäjiksi. Ministeriön keskeinen tavoite on ollut vaikuttaa yliopisto-opiskelijoiden yrittäjyysintentioniin lisäämällä yrittäjyyskasvatuksella ”yrittäjyyden houkuttelevuutta yhtenä uravaihtoehtona” (OPM 2004, 7). Pelkkä itsensä työllistäminen ei kuitenkaan täytä politiikantekijöiden toiveita, vaan tavoitteena on, että ”yrittäjyyskasvatus ja -koulutus tuottaa entistä enemmän kasvuyrittäjiä” (OPM 2009b, 68).

Korkeakoulutettujen yrittäjyydeltä odotetaan erityisesti innovatiivisuutta ja kasvuhakuisuutta, koska akateemisesti koulutettujen ”yritysten oletetaan menestyvän paremmin ja olevan kasvuhakuisempia ja siten vaikuttavan positiivisesti taloudelliseen kasvuun ja työllisyyteen” (OPM 2005, 23). Opetusministeriön asettaman työryhmän muistiossa kuvaillaan tahtotilaa, jonka mukaan tulevaisuudessa ”jokaisessa korkeakoulussa on hyväksytty toimintatapa, jossa kannustetaan ja tarjotaan valmiuksia yrittäjän uralle, synnytetään innovaatioita ja luodaan edellytyksiä yritysten kasvulle” (OPM 2009b, 12).

Myös SY on huolissaan siitä, että ”yrittäjäksi ryhtyminen kiinnostaa nuoria vain teoriassa”, ja ehdottaa kaikille opiskelijoille käytännön kokemusten hankkimista yrittäjyydestä osana korkeakouluopintojaan (SY 2017, 23, 6). Korkeakouluille suositellaan yrittäjyyden huomioimista laajalti osana opintoja kaikilla aloilla. TY vastaa vaateeseen ilmoittamalla tavoitteekseen ”tarjota opiskelijoille mahdollisuus suorittaa yrittäjyysopinnot tiedekunnasta riippumatta” (TY 10.1.2017).

Teksteistä kuuluu moite siitä, että yrittäjyys mielletään yliopistoissa liian kapeasti tai sen välttämättömyyttä ei ymmärretä. Ongelmalliseksi ajatteluksi aiheistossa piirrettykin paitsi korkeakoulutettujen matala yrittäjyysaktiivisuus myös puutteellinen kiinnostus tutkimuspohjaiseen liiketoimintaan sekä yrittäjyyden ymmärtäminen kapeasti vain liiketoimintana.

Yrittäjyysyliopiston puheenvuoroissa kannetaan huolta akateemisuuden ja elinkeinoelämän ymmärtämisestä erillisinä ja toisilleen vastakkaisina. Ongelmalliseksi määrittyvä paitsi yrittäjyyden myös sivistyksen ymmärtäminen liian kapeasti. Yliopiston blogissa rehtori kirjoittaa, että ”Suomalaisessa yhteiskunnassa akateemisuus ja yrittäjyys koetaan usein toistensa vastakohtina. Näin ei tietenkään pitäisi olla”. Rehtori myös sovittaa yrittäjyyttä sivistäyliopiston käsitteeseen toteamalla, että ”sivistäyliopisto on enemmän yrittäjyysyliopisto kuin olemme aiemmin ajatelleet” (TY 10.1.2017.). Vastaavasti kehitysjohtaja kertoo, kuinka ”yrittäjyysyliopistoksi julistautumalla haluamme korostaa, että akateeminen, korkeatasoinen tiede ja yrittäjyys eivät ole nykypäivän yliopistossa ristiriidassa keskenään” (TY 22.9.2015).

Yrittäjyysyliopiston puheenvuoroissa kuuluu akateemisen tradition taakka. Yliopistoyhteisölle suunnattu suostutteleva kielenkäyttö ilmentää vaikeutta viedä diskurssi käytäntöön ja vakuuttaa ruohonjuuritason toimijat siitä, että yrittäjyys sopii akateemisiin arvoihin. Samaan aikaan sidosryhmille viestitään, etteivät yliopistot toimi yhteiskunnasta eristyksissä, vaan tekevät hyödyllistä tutkimusta, kouluttavat osaavaa työvoimaa ja ovat avoimia yritys yhteistyölle.

Erotuksena yrittäjyydestä liiketoimintana ja siihen liittyvinä taitoina puhutaan ’yrittäjämäisyydestä’, jolla ”viitataan kokonaisvaltaiseen yrittäjämäiseen asenteeseen, luovuuteen, oma-aloitteisuuteen ja vastuunottokykyyn, eli sellaisiin valmiuksiin, joita tarvitaan työelämän ja yritystoiminnan lisäksi muilla elämäalueilla” (OKM 2016, 4). Vastaavasti yrittäjyysyliopistosta kuvaillaan, että ”yrittäjämäinen ajattelu voi tuottaa uudenlaisen toimintatavan, palvelumallin, resurssoinnin tai start-up-yrityksen idun. Keskeistä on ymmärtää, ettei yrittäjyys rajoitu vain yrittäjänä toimimiseen” (TY 2.3.2015).

Yrittäjyyskasvatuksen kerrotaan opettavan ”yritteliästä elämäntapaa” (OPM 2005, 25) ja sen myötä ”yrittäjämäiset valmiudet ja elämänhallinta vahvistuvat” (OPM 2009a, 6). Näin yrittäjyydestä kehittyvä oppijalle ajattelu-, toiminta- ja suhtautumistapa työntekoon” (OPM 2009b, 22), ja yrittäjyysvalmiuksien oppimisella vahvistetaan, että ”oppijan on helppo toimia tulevaisuuden työmarkkinoilla, joko yrittäjänä tai toisen palveluksessa” (OPM 2009a, 6).

’Yrittäjyys’ saa erilaisia merkityksiä määrittelijän ja kontekstin mukaan ja on tässä taipuisuudessaan kuin jatkuvasti muotoaan muuttava ameba. Sen kuvataan olevan kaikkialla ja kaikenlaista, ja sitä sovitellaan yhteen kilpailevien diskurssien kanssa. Kun samalla käsitteellä viitataan mitä erilaisimpiin asioihin tutkimustulosten kaupallistamisesta elämänsenteesiin, sen olemusta on vaikeaa tavoittaa. Esimerkiksi yrittäjyysportaalin Ajatuksia Yrittäjyysyliopistosta -blogissa yrittäjyys-teeman alla kirjoitetaan tasa-arvosta, hidastamisesta ja kriittisyydestä (www.yrittajyysyliopisto.fi). Yrittäjyysyliopistossa iloitaan mahdollisuudesta ”monipuolistaa käsitystä yrittäjyydestä ja lisätä sen sovellusalueita koko yliopistossa niin tutkimuksessa, opetuksessa kuin yhteiskunnallisen vuorovaikutuksenkin alueella.” (TY 2.3.2015.)

Tulkintoja monipuolistamalla yliopistoväkeä ohjataan mieltämään yrittäjyys yliopistossa kaiken läpäiseväksi ja kaikkia koskettavaksi teemaksi. Yrittäjyyden ymmärtämistä kapeasti liiketoimintana ja sitä, että korkeakouluissa ”koetaan, että yrittäjyysopinnot on tarkoitettu vain yrittäjäksi ryhtyville” (OKM 2015, 22) pidetään ongelmallisena, koska ”mikäli yrittäjyys määritellään kapeasti tarkoittamaan ulkoista yrittäjyyttä ja yrityksen omistaja-johtajuutta, tulkinta on tavallisesti se, että yrittäjyys ei ensisijaisesti kuulu yliopiston tehtäväkenttään” (OPM 2005, 33).

’Yrittäjyyden’ laeva tulkinta yliopistokontekstissa on siten keino vakuuttaa akateeminen yhteisö yrittäjyyden eettisyydestä ja teeman omakohtaisuudesta. Monien eri teemojen käsittely yrittäjyyden kehityksessä ilmentää samalla poliittiseen diskurssiin liittyvää valtakamppailua ja neuvottelua, kun yrittäjyysideat törmäävät perinteisiin akateemisiin arvoihin.

KÄYTÄNNÖNLÄHEISYYS JA TYÖELÄMÄRELEVANSSI ASETTUVAT AKATEEMISEN KOULUTUKSEN PEDAGOGISIKSI IHANTEIKSI.

Pedagoginen ongelma

Yliopistokoulutuksen problematisointi ulottuu myös pedagogisiin käytäntöihin. Pedagogiikka, jonka ”ytimessä on aktiiviseen ja kokeilevaan oppimiseen kannustava ilmapiiri” (www.yrittajyyssyliopisto.fi), näyttää teksteissä keinona puuttua ongelmallisiksi tunnistettuihin toiminta- ja ajattelumalleihin. Materiaaleissa puhutaan nimenomaisesti ’yrittäjyyspedagogiikasta’ (esim. OKM 2016; OPM 2009a).

Yliopisto-opetuksessa tunnistetaan nykyisellään puutteita, joihin yrittäjyyspedagogiikka innovatiivisuudessaan tarjoaa ratkaisun. Kehittämisehdotukset keskittyvät tekemällä oppimiseen ja osaamisen kehittämiseen. Niiden valossa käytännönläheisyys ja työelämärelevanssi asettuvat akateemisen koulutuksen pedagogisiksi ihanteiksi. Perinteinen luento-opetus, teoreettisuus ja pohdiskelevuus sitä vastoin näyttävät ongelmallisen jähmeinä totumuksina, joista tulisi päästä eroon.

Yliopiston opettajilta toivotaan paitsi yrittäjyyttä tukevia pedagogisia ratkaisuja (esim. OKM 2016, 8) myös ymmärrystä yritysmaailmasta (esim. OPM 2009b, 55). Yrittäjien asiantuntijuuden hyödyntämistä opetuksessa suositellaan (esim. OPM 2004, 8; OPM 2009b, 61), ja ”opinnäytetöiden ja jatkokoulutusprojektien toteuttaminen yhteistyössä työelämän kanssa” (OPM 2004, 9) mainitaan toimivana käytäntönä. SY on harmissaan siitä, että ”täydennyskoulutuksessa käytetyt opetusmenetelmät eivät ole PK-sektorin näkökulmasta mielekkäitä” (SY 2017, 19). Yrittäjyysyliopistossa yrittäjyyspedagogiikan periaatteita on tehty tutuiksi yliopiston pedagogisilla messuilla ja henkilökunnan yrittäjyysleirillä (www.yrittajyyssyliopisto.fi).

Yrittäjyyspedagogiikan voi ymmärtää hallinnan teknologiana, joka pyrkii muovaamaan akateemisesti koulutettujen subjektien ominaisuuksia, ajattelua ja käyttäytymistä paitsi tulevaisuuden työnantajia myös laajemmin yhteiskuntaa ja kansantaloutta hyödyttävään suuntaan. Yrittäjyyskasvatuksella kouluttu subjekti piirtyy diskurssissa luovana, oma-aloitteisena ja aikaansaavana – kokonaisvaltaisesti yrittäjähenkisenä. Tällaisen subjektin luomiseksi perinteisiä akateemisia hyveitä yhdistellään uusiin ajanmukaisiin yrittäjyysihanteisiin. Yrittäjyysyliopisto listaa toivottuja ominaisuuksia ja yrittäjyyskasvatuksen lupauksia kertomalla, että ”yrittäjyyteen ja yrittäjämäisyyteen liitettyjä osaamisalueita ovat muun muassa vuorovaikutus, innovointi, muutos, mahdollisuuksien havaitseminen ja niihin tarttuminen, osallistuminen, sitoutuminen, ennakkoluulottomuus, kriittisyys, kyseenalaistaminen, ongelmanratkaisu, palautteen antaminen ja vastaanottaminen, tiedonhallinta, projektitaidot, tiimityöskentely, itseohjautuvuus, omien taitojen tunnistaminen ja esiintuominen” (www.yrittajyyssyliopisto.fi).

Yhtäältä vakuutellaan, että ”työelämään halutaan akateemisia ammattilaisia, asiantuntijoita, jotka uskaltautuvat rikkoo rajoja ja kokeilla uutta” (TY 2.3.2015) ja luvataan, että ”yrittäjyysyliopistosta valmistuneet ovat oma-aloitteisia, ennakkoluulottomia ja innovatiivisia” (www.yrittajyyssyliopisto.fi). Toisaalta kerrotaan, kuinka yrittäjyys ”on ammatinharjoittamista laajempi käsite” (www.yrittajyyssyliopisto.fi), ja siksi siitä on etua muillakin elämän alueilla. Tästä muistuttaa myös *Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat*, jossa kuvataan, kuinka yrittäjyys ”sisältää luovuuden, innovaatiokyvyn ja riskinoton, samoin kuin kyvyn suunnitella ja johtaa toimintaa tavoitteiden saavuttamiseksi. Nämä ominaisuudet tukevat yksilön jokapäiväistä elämää, koulutuksessa, työssä, vapaa aikana ja muussa yhteiskunnallisessa toiminnassa”. (OPM 2009a, 11.)

POHDINTA

Analyysimme yrittäjyysdiskurssin soveltamisesta suomalaisessa yliopistokoulutuksessa havainnollistaa ylikansallisenä virtauksena liikkuvan diskurssin

muotoutumista suhteessa aikaan ja paikkaan. Opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM), Suomen Yrittäjien (SY) ja yrittäjyysyliopistoksi julistautuneen Turun yliopiston (TY) ulostuloissa yrittäjyysmatikan käsittely korkeakoulupoliittisena kysymyksenä kiinnittyy globaaleihin talouden haasteisiin, uusliberalistisen järjelyn yleistymiseen suomalaisessa yhteiskuntapolitiikassa ja elinkeinoelämän äänen ja aseman vahvistumiseen yliopistojen kolmannen tehtävän korostuessa.

OKM:n yrittäjyyskasvatusdokumentit kuvastavat konkreettisesti sitä, miten valtiovalta on omaksunut yritysmailman ja markkinatalouden sanaston koulutuspoliittisessa diskurssissaan (ks. Tervasmäki & Tomperi 2018). Ministeriön asiakirjoissa yrittäjyys kuvataan hallitusohjelmia mukaillen jokaista opiskelijaa koskeavana asiana. Aiheen käsittely on laveaa, mikä ilmentää pyrkimystä sovittaa yhteen eri tahojen intressejä.

SY asemoi argumentoinnissaan yliopistot yksiselitteisesti yrityselämän palvelijoiksi, mikä on sangen ymmärrettävää, edustaahan se selkeästi ”yhden asian” intressiryhmää. Etujärjestön kannanotoissa tulevaisuuden yliopistoja myös visioidaan yritysten kaltaisina organisaatioina. TY:n yrittäjyysyliopistohanketta voi pitää ministeriön huutoon vastaavana malliesimerkkinä ja johdonmukaisena seurauksena vuoden 2010 yliopistolain myötä toteutetusta Turun yliopiston ja Turun kauppakorkeakoulun yhdistymisestä. Uudenlaisen rationaliteetin ja uusien toimintatapojen omaksuminen yrittäjyysparadigman myötä ilmentää yliopiston pyrkimystä turvata ja legitimoida olemassaoloaan vallitsevissa oloissa ja hankkia resursseja (ks. Meyer & Rowan 1977).

Oman aseman turvaamisen voidaan tulkita heijastavan yrittäjyyskasvatukseen kätkeytyvää mielivaltaa, jolloin kyse on yrittäjyuden eetosta tutkineen Esko Harnin sanoin kasvatuksen poliittiseettisen luonteen häivyttämisestä. Kasvatuksessa korostuu tällöin passiivis-aggressiivinen mukautuminen yhteiskunnan ja markkinoiden väijäämätömiin muutoksiin. Harnin näkemyksen mukaan kasvattavat instituutiot alkavat jopa toimia vailla erityistä legitimitettä, vailla mieltä, jolloin tavoitteeksi muodostuu oikeastaan sopeutuminen mihin

tahansa ulkoisiin vaatimuksiin resurssien turvaamiseksi. (Harni 2015b, 108.)

Yrittäjyuden merkityksistä yliopistokoulutuksessa esitetään yrittäjyyskasvatusmateriaaleissa kirjavia tulkintoja innovoinnista ja tutkimuksen kaupallistamisesta toiminnalliseen pedagogiikkaan ja elämänasenteeseen. Tästä huolimatta, tai juuri tämän vuoksi, yrittäjyuden edistämisestä yliopistokoulutuksessa puhutaan lähtökohtaisesti tärkeänä ja välttämättömänä asiana. Kuten korkeakoulupoliittisessa diskurssissa yleensäkin, yrittäjyyspuheessakin yliopisto homogenisoidaan. Tieteen- ja koulutusalojen erot sivuutetaan, ja yrittäjämäisyyttä eri muodoissaan pidetään kaikkialla läsnä olevana ilmiönä.

Epätäsmällinen ja asiayhteyden mukaan muovautuva määrittely on leimallinen argumentointikeino ministeriön ja yrittäjyysyliopiston puheenvuoroissa, joiden haasteena on saada mahdollisimman suuri ja heterogeeninen joukko tunnistamaan yrittäjyys henkilökohtaisesti tärkeäksi ja hyveelliseksi asiaksi. SY:n näkökulma on muita tarkasteltuja tahoja kapeampi ja suurempi. Järjestön yliopistoille kohdistamat odotukset tutkimuksen ja koulutuksen kehittämisestä yritysten tarpeista käsin ilmentävät yrityselämän tiukentunutta otetta yliopistojen ohjailijana. Raportin sävy ei ole tunnusteleva tai keskusteleva vaan ilmoittava, vaativa ja vaihtoehdoton.

Analyysimme osoittaa, että yrittäjyuden ja yliopistokoulutuksen suhteesta käytävä neuvottelu nojaa sellaiseen poliittiseen järjelyyn ja kielenkäyttöön, joka pyrkii hallitsemaan subjekteja esittämällä jotkin ajattelun ja toiminnan tavat ongelmallisina ja muutosta vaativina (ks. Bacchi 2012; Dean 1999; Rose 1999).

Yrittäjyyttä yliopistokoulutukseen ajava puhe vaatii korkeakoulutuksen roolin ja rakenteen suuntaamista uudelleen yrityselämän tarpeiden ja logiikan mukaan. Se puuttuu yliopistoväen ”vääränlaiseen” varaukselliseen asennoitumiseen peräänkuuluttamalla yrittäjyysmyönteisyyttä. Ongelmat nivoutuvat toisiinsa. Toimintalogiikan muuttaminen yrityselämää palvelevaksi edellyttää ruohonjuuritasolla myötämielistä asennoitumista,

YRITTÄJYYSYLIOPISTO- AJATTELUN ILMENTÄÄ TIETOKYKYKAPITALISMIN LOGIIKKA.

mitä yrittäjyyspedagogiikka ajattelun kehyksenä ja subjektin käyttäytymisen ohjaamisen ja kontrolloinnin välineenä edistää. Tavoite on saada yliopiston henkilökunta ja opiskelijat sisäistämään yrittäjyysdiskurssissa muotoutuvat ongelmat ja mieltämään yrittäjyys tärkeäksi ja hyveelliseksi akateemisen koulutuksen teemaksi. Uusliberalismille tyypillinen arvioinnin eetos läpäisee aineiston ja ohjaa osaltaan subjekteja oikeaan ja hyvään käyttäytymiseen (ks. myös Harni 2015a). Näin kasvatetaan uudenlaista akateemista ihmistä (Laalo ym. 2018).

Yliopistokontekstissa yrittäjyysdiskurssi vaikuttaa sekä siihen, mikä katsotaan yliopiston tehtäväksi ja tarkoituksiksi, että siihen, miten akateemisesti koulutettu ihminen ymmärretään. Markkinatalouden tarpeista kumpuava yritys yhteistyö määrittänyt puheessa yliopiston ydintoiminnaksi samalla kun yrittäjyys koulutusdiskurssina kasvattaa yrittäjämäisiä akateemisia subjekteja ja ohjaa heitä kohti omaloitteisuuden, erinomaisuuden ja innovatiivisuuden yrittäjämäisiä hyveitä (ks. myös Dahlstedt & Hertzberg 2012; Korhonen 2012).

Yrittäjyysyliopistoajattelu ilmentää tietokykykapitalismin logiikkaa. Sillä, minkälaista tietoa tuotetaan, otetaan haltuun, jaetaan ja varastoidaan, ei ole niin suurta merkitystä kuin sillä, miten tieto ja tietäminen, ihmisten tietokyvyt, kyetään ohjaamaan tuottamaan taloudellista arvoa ”kapitalistisen kasautumisen prosessin” tarpeisiin. Tietoa rajataan ja kontrolloidaan uudella tavalla. (Ks. Vähämäki 2009, 84–85.)

Tietokykykapitalismin sisältyy sisäisen yrittäjyyden ideaali. Sen mukaan konkreettisia tietoja ja taitoja oleellisempaa on tuottaa ”oikeanlaista” tahtoa, halua, potentiaalisuutta ja toimintakykyä, kuten

loputonta aktiivisuutta, optimismia ja joustavuutta sekä kykyä olla jatkuvassa valmiustilassa kohtaamaan itsestään selvyysnä näyttävät muutokset ja sitoutumaan oikeastaan mihin tahansa päämäärin. Sisäinen yrittäjyys on viime kädessä yksilön tapa ja tottumus, hänen luontonsa, joka läpäisee koko persoonallisuuden. (Harni 2015b.) Markkinalogiikan ja yksilön vastuun korostaminen koulutuksessa haastaa pohjoismaista tasa-arvon eetos- ta sekä akateemisen vapauden, luovuttamattoman kriittisyyden, tutkimuksen riippumattomuuden ja tieteen itseisarvon periaatteita.

Laajemman historiallisen ymmärryksen nimissä on kuitenkin todettava, että tutkimamme yrittäjyysdiskurssi osana globalisaatiota ja uusliberalismia edustaa yhtä vaihetta yliopistolaitoksen pitkässä kerroksellisessa historiassa, jossa yliopiston tehtäviä ja rooleja on yhteiskunnan eri tahojen toimesta ja lähtökohdista pyritty määrittelemään eri aikoina eri tavoin. Institutionaalisen autonomian ja tieteen vapauden ihanteista huolimatta yliopisto ei milloinkaan ole ollut immuuni ulkopuolisten tahojen hallintapyrkimyksille. Sen keskeisen mesenaatin, valtion, tarpeet ovat asettaneet ja asettavat edelleen omat painavat vaatimuksensa yliopistokoulutukselle. (Esim. Välimaa 2018.)

Yrittäjyysyliopistokaan ei ole vain elinkeinoelämän vaan mitä suurimmassa määrin kilpailukykyvaltion tahto ministeriön suulla ilmaistuna. Samanaikaisesti yliopisto on aina kamppaillut ”vieraita” vaikutteita vastaan (esim. Koski 1993), vaikkakaan arkaistista, ”puhdasta” tai ”aitoa” yliopistoa todellisessa muodossa on yhtä mahdotonta löytää kuin on määritellä yrittäjyyden syvintä olemusta.

Olemme kritismin keinoin pyrkineet monipuolistamaan yrittäjyydestä yliopistokoulutuksessa käytävää keskustelua. Tarkoituksemme on ollut avata tilaa arvovalintojen pohdinnalle ja vaihtoehtoisille näkökulmille sen sijaan, että yrittäjyyden mielekkyys kaiken läpäisevänä ja kaikkia tieteenaloja määrittelevänä teemana otettaisiin itsestään selvyytensä.

Analyysimme tekee näkyväksi yrittäjyys-käsitteen epätasällisyyttä ja monitulkintaisuutta yliopistokoulutuksen kontekstissa. Jatkotutkimuksissa olisi

olennaista kiinnittää huomiota kulttuuristen ja si-vistyksellisten arvojen asemaan yrittäjyysdiskurs-sissa sekä analysoida uusliberalistista järkeilyä haasta-via rationaliteetteja.

Kiinnostavaa olisi myös pureutua vielä syvem-min yrittäjyyspedagogiikkaan akateemisia yrittä-jäsubjekteja muovaavana hallinnan teknologiana sekä tutkia vielä tarkemmin yritysten ja yrittäjien vahvistuvaa valta-asemaa yliopistokoulutuksen asiantuntijoina. Lähemmin voisi myös tarkastella koulutuspoliittisen yrittäjyysdiskurssin muotou-tumista ylikansallisissa, kansallisissa ja paikallisissa vallan verkostoissa.

HANNA LAALO

KM, tohtorikoulutettava
kasvatustieteiden laitos
Turun yliopisto

ARTO JAUHIAINEN

KT, professori
Kasvatustieteiden laitos
Turun yliopisto

LÄHTEET

- Alhanen, K. (2007). *Käytännöt ja ajattelu Michel Foucault'n filosofiassa*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Bacchi, C. (2012). Why study problematizations? Making politics visible. *Open Journal of Political Science* 2(1), 1–8. DOI: 10.4236/ojps.2012.21001.
- Ball, S. J. (2001). Globaalit toimintaperiaatteet ja kansalliset politiikat eurooppalaisessa koulutuksessa. Teoksessa Jauhiainen, A., Rinne, R. & Tähtinen, J. (toim.) *Koulutuspolitiikka Suomessa ja ylikansalliset mallit*. Suomen kasvatustieteellinen seura: Kasvatusalan tutkimuksia 1, 21–43.
- Beech, J. (2009). Policy spaces, mobile discourses, and the definition of educated identities. *Comparative Education* 40 (3), 347–364. DOI: 10.1080/03050060903184932.
- Bengtsson, A. (2014). Enterprising career education: The power of self-management. *International Journal of Lifelong Education* 33(3), 362–375. DOI: 10.1080/02601370.2014.896085.
- Clark, B. R. (1998). *Creating Entrepreneurial Universities: Organisational Pathways of Transformation, Issues in Higher Education*. Oxford: Pergamon Press for International Association of Universities.
- Dahlstedt, M., & Hertzberg, F. (2012). Schooling entrepreneurs: Entrepreneurship, governmentality and education policy in Sweden at the turn of the millennium. *Journal of Pedagogy* 3(2), 242–262. DOI: 10.2478/v10159-012-0012-x.
- Dal, M., Elo, J., Leffler, E., Svedberg, G. & Westerberg, M. (2016). Research on pedagogical entrepreneurship – a literature review based on studies from Finland, Iceland and Sweden. *Education Inquiry* 7 (2), 159–182. DOI: 10.3402/edui.v7.30036.
- Dean, M. (1999). *Governmentality: Power and Rule in Modern Society*. London, Thousand Oaks & New Delhi: Sage.
- Down, B. (2009). Schooling, productivity and the enterprising self: beyond market values. *Critical Studies in Education* 50 (1), 51–64. DOI: 10.1080/17508480802526652.
- Etzkowitz, H., Webster, A., Gebhardt, C. & Cantisano Terra, B.R. (2000). The future of the university and the university of the future: Evolution of ivory tower to entrepreneurial paradigm. *Research Policy* 29 (2), 313–330. DOI: 10.1016/S0048-7333(99)00069-4.
- Euroopan komissio. (2003). *Yrittäjyyden vihreä kirja. Yrittäjyys Euroopassa*. Bryssel: KOM (2003) 27 lopullinen.
- Euroopan komissio. (2010). EUROOPPA 2020. Älykkään, kestävä ja osallistavan kasvun strategia. Komission tiedonanto. Bryssel: KOM (2010) 2020 lopullinen.
- Euroopan unioni. (2006). Suositus 2006/962/EY elinikäisen oppimisen avaintaidoista.
- Farny, S., Hedeboe Frederiksen, S., Hannibal, M. & Jones, S. (2016). A CULTure of entrepreneurship education. *Entrepreneurship & Regional Development* 28(7–8), 514–535. DOI: 10.1080/08985626.2016.1221228.
- Foucault, M. (1980) *Power/knowledge: Selected interviews and other writings 1972–1977*. (C. Gordon Ed.). New York, NY: Pantheon.
- Foucault, M. (1991). Governmentality. Teoksessa Burchell, G., Gordon, C. & Miller, P. (eds.) *The Foucault effect. Studies in governmentality. With two lectures and an interview with Michel Foucault*, 87–105. Lontoo: Harvester Wheatsheaf.

- Foucault, M. (2014). Diskurssin ei pidä katsoa olevan... Teoksessa *Foucault, M. Parhaat*. Suom. Simo Määttä. Tampere: Niin & Näin.
- Harni, E. (2015a). "Opetä, mittaa, kehittä": Yrittäjyyskasvatuksen mittaristo hallinnallisena artefaktina. *Aikuiskasvatus* 35(2), 99–110.
- Harni, E. (2015b). Mielivaltaista kasvatasta, yrittäjyyskasvatusta. Teoksessa Brunila, K., Onnismaa, J. & Pasanen, H. (toim.) *Koko elämä töihin. Koulutus tietokykykapitalismissa*. Tampere: Vastapaino, 102–119.
- Heinonen, J & Hytti, U. (2010). Back to basics: The role of teaching in developing the entrepreneurial university. *International Journal of Entrepreneurship and Innovation* 11(4), 309–318. DOI: 10.5367/ijei.2010.0006.
- Hytti, U., Stenholm, P., Heinonen, J., & Seikkula-Leino, J. (2010). Perceived learning outcomes in entrepreneurship education: The impact of student motivation and team behavior. *Education + Training* 52 (8/9), 587–606. DOI: 10.1108/00400911011088935.
- Hytti, U. & O’Gorman, C. (2004). What is 'enterprise education'? An analysis of the objectives and methods of enterprise education programmes in four European countries. *Education + Training* 46 (1), 11–23. DOI: 10.1108/00400910410518188.
- Ikonen, R. (2006). *Yrittäjyyskasvatus: Kansalaisen taloudellista autonomiaa etsimässä*. Helsinki: Minerva.
- Kaisto, J. & Pyykkönen, M. (2010). Johdanto: Hallinnan analytiikan suuntaviivoja. Teoksessa Kaisto, J. & Pyykkönen, M. (toim.) *Hallintavalta. Sosiaalisen politiikan ja talouden kysymyksiä*. Helsinki: Gaudeamus, 7–24.
- Komulainen, K., Keskitalo-Foley, S., Korhonen, M. & Lappalainen, S. (toim.) (2010). *Yrittäjyyskasvatus hallintana*. Tampere: Vastapaino.
- Korhonen, M. (2012). Yrittäjyyttä ja yrittäjämäisyyttä kaikille? *Uusliberalistinen hallinta, koulutettavuus ja sosiaaliset erot peruskoulun yrittäjyyskasvatuksessa*. Joensuu: University of Eastern Finland.
- Koski, L. (1993). *Tieteen tahtomana, yliopiston tekemänä. Yliopiston sisäiset symboliset järjestykset*. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja N:o 17. Joensuun yliopisto.
- Kyrö, P. & Carrier, C. (2005). Entrepreneurial Learning in Universities. Teoksessa Kyrö, P. & Carrier, C. (toim.) *The Dynamics of Learning Entrepreneurship in a Cross-Cultural University Context*. Entrepreneurial Education Series 2/2005. Hämeenlinna: University of Tampere, Research Centre for Vocational and Professional Education, 14–43.
- Laalo, H., Kinnari, H. & Silvennoinen, H. (2018). Yliopistojen yrittäjyyskasvatus eurooppalaisen tietotalouden palvelijana. Teoksessa Silvennoinen, H., Kalalahti, M. & Varjo, J. (toim.) *Koulutuksen usko ja lupaus – Kasvatussosiologian vuosikirja 2*. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura, 43–67.
- Lange, B. & Alexiadou, N. (2010). Policy learning and governance of education policy in the EU. *Journal of Education Policy* 25 (4), 443–463. DOI: 10.2304/eej.2007.6.4.321.
- Leffler, E., Svedberg, G. & Botha, M. (2010). A global entrepreneurship wind is supporting or obstructing democracy in schools. A comparative study in the North and the South. *Education Inquiry* 1(4), 309–328. DOI: 10.3402/edui.v1i4.21948.
- Lisbon European Council. (2000). *Presidency Conclusions* (23-4 Mar). Lisbon: European Council.
- Meyer, J. W. & Rowan, B. (1977). Institutionalized organizations: formal structure as myth and ceremony. *American Journal of Sociology* 83(2), 340–363.
- Miller, P. & Rose, N. (2010). *Miten meitä hallitaan*. Tampere: Vastapaino
- Moisio, J. (2014). *Understanding the Significance of EU Higher Education Policy Cooperation in Finnish Higher Education Policy*. Tampere: University of Tampere.
- Ogbor, J. O. (2000). Mythicizing and reification in entrepreneurial discourse: ideology-critique of entrepreneurial studies. *Journal of Management Studies* 37 (5), 605–635. DOI: 10.1111/1467-6486.00196.
- OPM. (2005). Yrittäjyys yliopistojen tehtävänä? Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:10.
- Peters, M. (2001). Education, enterprise culture and the entrepreneurial self: A Foucauldian perspective. *Journal of Educational Enquiry* 2(2), 58–71.
- Rinne, R. & Koivula, J. (2005). The changing place of higher education and a clash of values. the entrepreneurial university in the European knowledge society. *Higher Education Management and Policy* 17(3), 91–124.
- Rinne, R., Jauhiainen, A., Simola, H., Lehto, R., Jauhiainen, A. & Laiho, A. (2012). *Valta, uusi yliopistopolitiikka ja yliopistotyö Suomessa. Managerialistinen hallintapolitiikka yliopistolaisten kokemana*. Suomen kasvatustieteellinen seura: Kasvatusalan tutkimuksia 58.
- Rose, N. (1999). *Powers of Freedom: Reframing Political Thought*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Saarinen, T. (2008). Persuasive presuppositions in OECD and EU higher education policy documents. *Discourse Studies* 10, 341–359. DOI: 10.1177/1461445608089915.

- Saarinen, A., Salmenniemi, S. & Keränen, H. (2014). Hyvinvointivaltiota hyvinvoivaan valtioon. Hyvinvointi ja kansalaisuus suomalaisessa poliittisessa diskurssissa. *Yhteiskuntapolitiikka* 79(6), 605–618.
- Saastamoinen, M. (2010). Aktiivisen kansalaisuuden vastatulkintoja: Neuroottinen ja hylätty kansalaisuus. Teoksessa Kaisto, J. & Pyykkönen, M. (toim.) *Hallintavalta. Sosiaalisen, politiikan ja talouden kysymyksiä*. Helsinki: Gaudeamus.
- Siivonen, P. & Brunila, K. (2014). The making of entrepreneurial subjectivity in adult education. *Studies in Continuing Education* 36(2), 160–172. DOI: 10.1080/0158037X.2014.904776.
- Tervasmäki, T. & Tomperi, T. (2018). Koulutuspolitiikan arvovalinnat ja suunta satavuotiaassa Suomessa. *Niin & Näin* 2/2018.
- TY. (2015). Strategia 2016–2020. <https://apps.utu.fi/media/nakoislehdet/strategia2020/#/article/1/page/1> (7.2.2019).
- Verger, A. (2014) Why do policy-makers adopt global education policies? toward a research framework on the varying role of ideas in education reform. *Current Issues in Comparative Education* 16(2), 14–29.
- VNK. (2003). Pääministeri Matti Vanhasen hallituksen ohjelma.
- VNK. (2007). Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma.
- VNK. (2011). Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma.
- VNK. (2015). Pääministeri Sipilän hallituksen ohjelma.
- Vähämäki, J. (2009). *Itsen alistus. Työ, tuotanto ja valta tietokykykapitalismissa*. Helsinki: Like, Tutkijaliitto.
- Välimaa, J. (2018). *Opintieillä oppineita. Suomalainen korkeakoulu keskiäjalta 2000-luvulle*. Joensuu: University Press of Eastern Finland.
- Yliopistolaki 558/2009. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2009/20090558>.
- Zgaga, P. (2009). Higher education and citizenship: The full range of purposes. *European Educational Research Journal* 8(2), 175–188. DOI: 10.2304/eeerj.2009.8.2.175.

ANALYSOIDUT MATERIAALIT

- Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM). (2017). Yrittäjyyslinjaukset koulutukseen. <https://minedu.fi/yrittajyylinjaukset> (10.1.2017).
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM). (2016). Yrittäjyyden tukemisen hyvät käytännöt korkeakouluissa 2016. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:14.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM). (2015). Yrittäjyyden ja yrittäjämäisen asenteen tukeminen suomalaisissa korkeakouluissa. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2015:17.
- Opetusministeriö (OPM). (2009a). Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat. Opetusministeriön julkaisuja 2009:7.
- Opetusministeriö (OPM). (2009b). Korkeakoulupohjaisen yrittäjyyden edistäminen. Opetusministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön korkeakoulupohjaisen yrittäjyyden edistämisen yhteistyöryhmän muistio. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:10.
- Opetusministeriö (OPM). (2005). Yrittäjyys yliopistojen tehtävänä? Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:10.
- Opetusministeriö (OPM). (2004). Yrittäjyyskasvatuksen linjaukset ja toimenpideohjelma. Opetusministeriön julkaisuja 2004:18.
- Suomen Yrittäjät (SY). (2017). Yrittäjämönteinen korkeakoulu 2025. Helsinki: Suomen Yrittäjät. https://www.yrittajat.fi/sites/default/files/suomi2025_yrittajamyonteinen_korkeakoulu.pdf (19.9.2017).
- Turun yliopisto (TY). 2.3.2015. Yliopisto vahvistaa yrittäjyyttä kaikissa tiedekunnissaan. <http://www.utu.fi/fi/Ajankohtaista/Artikkelit/Sivut/Yliopisto-vahvistaa-yrittajyytta-kaikissa-tiedekunnissaan.aspx> (5.3.2015).
- Turun yliopisto (TY). 24.9.2015. Turun yliopisto vahvistaa profiiliaan yrittäjyysyliopistona. <https://www.utu.fi/fi/yksikot/tse/ajankohtaista/uutiset/Sivut/Turun-yliopisto-vahvistaa-profiiliaan-yritt%C3%A4jyysyliopistona.aspx> (16.11.2017).
- Turun yliopisto (TY). 22.9.2015. Turun yliopisto on yrittäjyysyliopisto. <http://www.utu.fi/fi/Ajankohtaista/mediatiedotteet/Sivut/turun-yliopisto-on-yrittajyyssyliopisto.aspx> (24.5.2017).
- Turun yliopisto (TY). 10.1.2017. Voiko sivistysyliopisto olla yrittäjyysyliopisto? <https://blogit.utu.fi/utu/2017/01/10/voiko-sivistysyliopisto-olla-yrittajyyssyliopisto/> (16.1.2017).
- www.yrittajyyssyliopisto.fi. Turun yliopiston yrittäjyysportaali. (14.2.2017).